

Úti szerelékem

Gandhi halálakor három tárgyat hagyott hátra: egy sarut, egy ágyékkötőt és egy szemüveget. Ez az úti felszerelés nem pusztán egy életút tartozéka, hanem eredménye is. Olyasvalakié, aki a viktorinánus korszak angol ügyvédi konvenciói és kellékei között felnőve képes volt mindezeket elhagyni, és egy egyszerűségében nehezen felülmúlható életmódot megvalósítani.

Hozzá képest nekem jóval kevésbé egyszerű a felszerelésem. De ez nemcsak személyeink, élethelyzeiteink, éghajlatunk és kultúránk különbözőségéből fakad. Fél évszázad alatt finom eltolódások, felismerések és vélelmek, továbbá találmányok tucatjai fokozták az eltérést. Miközben az egyszerűségnek az a mértéke, amit Gandhi hátrahagyott tárgyai mutatnak, mit sem változott. Ennek a feszültségnek a fokozódása különösen úti készülődések során válik nyilvánvalóvá. Ekkor nemcsak Gandhi jut eszembe, hanem az a tény is, hogy egy európainak manapság

tízezer tárgya van. Ez a tízezer tárgy alkotja közvetlen házi környezetünket.

„Nekem tízezer lelkem van” – mondja az *Iskola a határon* hőse, hozzávetőlegesen Gandhi halálával egy időben. A lelkek és a számok világában egyaránt járatos Ottlik adatából kiindulva jó okkal vélhető, hogy ennek a tízezer lélekrésznek nem elhanyagolható hányada tárgyainkba költözött ki. Ezt nemcsak a tárgykapcsolatok hétköznapi patológiája és hirdetésekkel szított hiedelemvilága mutatja. A feltevést az agykutatás is alátámasztja: „Norman Geschwind bostoni agysebész egyik betege agysérülése miatt nem volt képes térdét és vállát megmutatni. A páciens autójához menve ugyancsak képtelennek bizonyult a kormány, a visszapillantó-tükör, a kézifék megmutatására. Ugyanakkor más tárgyakat, mint például a telefont, az ajtót és az ablakot a beteg minden nehézség nélkül képes volt megmutatni. Kiderült, hogy a saját testrészek ábrázolása mellett az utastér kézzelfogható dolgainak megnevezése is károsodást szenvedett. Az eset azt mutatja, hogy az olyan dolgok, amelyek éppúgy rendelkezésére állnak az embernek, mint saját teste, hasonlóan tárolódnak az agyban. Míg a másik ember felbukkanásának lehetőségét mutató tárgyak, az ajtó, az ablak és a telefon más kategóriába esnek. Némelyek oly magabiztosan rendelkeznek a tulajdonuk felett, mint a tulajdon testük felett.”³³

Lélekrészeink a test körüli tárgyakba kiköltözve sajátos csigaházat képeznek. Ennek a növekedé-

se (terjedése, elnehezede, meszesedése stb.) késztet erre a számvetésre: Arra, hogy Gandhi hagyatékára tekintettel szemügyre vegyem úti felszerelésemet.

A testemen

Az összevetésben a szemüveg képezi a legkönnyebb kérdést: részint, mert lencséit cserélve, akár Gandhi-ét is hordhatnám. Részint, mert a szemüveg mindig is magasfokú technológiát jelentett, s e téren, a középkori ábrázolásokat elnézve, nem történt lényeges változás.

Az ágyékkötő kapcsán adódó összevetés már nagyobb eltérésre vet fényt. Nem a ruhák vonalvezetésének változásából, a „finom különbségek” követésének kérdéséből adódik ez. De nem is pusztán az éghajlat különbözősége az, ami több ruhadarab viselésére késztet. Mivel úgy tudom, hogy a Nap fénye egy idő óta nem tesz túl jót a meztelen embertestnek, a nyár melegében is mezzel fedem testemet. (Bár azt is tudom, hogy ez is csak egy tudós vélelem; s hogy az ultraviola karcinogén hatásának kiváltásához egyéb faktorok is kellenek.)

A saru tekintetében hasonló a helyzet. A pályafutáshoz esetemben napi pályám megfutása is hozzátartozik; e nélkül ugyanis nehezen – de lehet, hogy már egyáltalán nem – ébrednék fel. Mivel ennek egy része flaszteren, nem pedig füves réten történik – s nemcsak hallomásból tudom, hanem napi tapasztalatom, hogy a földtől való futólagos elrugaszkodást követő visszaesés kisebb megrázkódással jár –, a sa-

ruféleségeken kívül futócipő is a felszerelésemhez tartozik.

Kicsit távolabb tulajdon testemtől

következnek a magammal hordott tárgyak. Elsőként a nadrágzsebek tartalma: pénztárca, zsebóra, kulcsok, zsebkendő. A *nadrágzseb* problémáját egyszer filozófus barátom így fogalmazta meg: „Zsebében legbelül az ember valami keményet, süketet, érzéketlent: pénzt érez. Szinte semmi, mégis szinte mindenre képes. Visszük magunkkal, mégis ő visz minket előre. A pénz újra és újra megteremti ugyanazt a távolságot köztem és a másik között, amelyet legyőz.

A zseb lehetőség arra, hogy minden nálunk legyen, ami fontos, és egyúttal annak a lehetősége, hogy a legfontosabbat elfelejtjük. A filozófiával a zsebünkben mindenünk megvan, amink csak lehet...³⁴

A zsebhez képest a táska már jóval tágasabb tárló. Többnyire itt tartom az irattárcámat is, melyben úgynevezett *személyi azonosságom* igazolására szolgáló papírok és plasztikkártyák gyűlnek (és gyarapszanak). Szintúgy a rágócsumát, ami rágórendszerem szinten tartását segíti elő – ha már egyszer táplálkozási szokásaink folytán ez másként nem megy. (Ezért aztán előfordulhat, mint velem egyszer, hogy FBI-ügynökök FBI-ügynöknek nézik az embert...)

Útitáskámnak a füldugó elengedhetetlen tartozéka. Két fajtát is használok, az egyiket hangok távoltartására vetem be, a másikat áthangolódásra használom. Az előbbi tényleg a fegyverek neméhez

tartozik: az Egyesült Államok légierejénél használatos hangtompító füldugasz, amit sógoromtól kaptam. Különösen hosszabb vonatút során nélkülözhetetlen: a világítótestekből és a szellőzőrendszerből eredő sivítás ellen használom.

Füldugó használata kétségtelenül a gyengeség jele. A külsőnek, a külvilágnak való kiszolgáltatottság kinyilvánítása. A környezettől való függés, a koncentráció- és a kiszakadóképesség hiányának nyílt vállalása. Hallottam ugyan egy távol-keleti szerzetes tanítóról, aki egy fahíd alá költözött, hogy leválását a világról ott gyakorolja és tanúsítsa. A szekerek zörgésének és facipők szakadatlan kopogásának elhallgatása kétségkívül embert próbáló feladat lehetett. Mégis úgy vélem, hogy mai vasszekereink zajai alattomosabbak, és amíg antropológiai adottságaink e téren nem változnak, a hangtompítók használata elkerülhetetlen. (Megtörténhet persze az is, hogy evolúciónk egyszer még módosul, és a szemhéjhoz hasonlóan fülhéjt fejleszt ki. Ennek reményében porcom olykor tornáztatom...)

A másik füldugófajtát a zajok kirekesztésén kívül áthangolódásra használom: kicsiny készülékem, valamint a hozzá csatlakozó fejhallgatók révén ekkor *walkemberré* válok. Ebben nem állok egyedül.

A *walkvándorok* száma egyre növekszik. Amikor a 90-es évek elején elkezdtem rendszeres vándorlásaimat Pécsre, még nem voltak ennyien a vonatokon. Mostanában előfordul, hogy indulás után gyakran már az utazó népesség negyede áthajózik a maga-

választotta hangtengerre. Fogja magát, és kilép a közös zajok köréből, mert nincs kedve az egynemű zörejekhez, a kényszeredett csevejekhez. Előveszi készülékét, és emelt fejjel a hullámokba merül. Egy mozdulattal kirekeszti a környezetet, egyszersmind kitágítja maga körül a rezgésteret. Fáradt agytekervényeit így tetszés szerint elernyesztheti vagy éppen fel is töltheti. Képes elősegíteni a kontemplációt: a vonatablak keretében elvonuló tájat a zenék képesek tökéletes csendéletté változtatni. Ha mindehhez a lenyugvó Nap képez kontrasztot, egykönnyen el lehet jutni a felfoghatatlanba. Az önelernyőzés korra és nemre való tekintet nélkül terjed; a csecsemőkre eddig még nem csapott át, ám az sem kizárt, hogy anyáik hamarosan őket is rákapatják.

Útitáskám

további tartalmát főként az írásbeliséggel kapcsolatos tárgyak alkotják: könyvek és íróeszközök. Utóbbiak egy részét elkerülhetetlen napi műveletek miatt hordom magammal, a többi kevésbé funkcionális, de nem kevésbé nélkülözhetetlen része úti felszerelésemnek. Golyóstollat például azért kell tartanom, hogy az iratkitöltés (nyomtatvány, számla stb.) munkájához, ehhez a több példányon is átütő erejű, munkás művelethez alkalmas eszközöm legyen. A tölőtoll, amit aláírásra és levélírásra használok, nem alkalmas ilyen erőfeszítésre, könnyű nyomhagyó képessége inkább a társakra, az írásképre tekintettel nélkülözhetetlen. (Már úgyis túl sok golyófoltos nyo-

mot hagytam.) A ceruzák használata pedig egészen személyes színezetű: a grafittal magamnak jegyzetelek, a sárgát pedig olvasmányaim sűrűbb részeinek kiemelésére szoktam használni. (Az így képződő *sárga tenger* szigetvilágában aztán könnyebben tudok közlekedni.)

A két könyv közül, amit nap mint nap magammal viszek, az egyik állandó: ez a *Könyv*; a másik változó. Bár egy arab közmondás szerint *a könyv olyan, mint egy kert, melyet az ember a tarsolyában hord*, mégsem lehet minden kertbe bárhol kimenni. Vannak könyvek, melyek a menet közbeni kirándulásokra alkalmasak. És vannak olyanok, amelyekhez előbb meg kell állni, aztán meg kell kezdeni az átállást, hogy meg lehessen tenni azt a „kis utazást a jobb megismerés honába”, amiről Klee beszél.

További úti felszerelés már tényleg nem elengedhetetlen.

(1998)

